

Канчура О. Мовно-мовленнєва підготовка учнів старшої школи до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови. – Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир: Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск дванадцятий. Частина II. – С. 14-17.

Мовно-мовленнєва підготовка учнів старшої школи до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови

У сучасних умовах розвитку україномовної освіти актуальним є завдання формування високої мовної та мовленнєвої компетентностей зростаючої особистості. Комунікативна компетентність особистості є найважливішим показником мислення, духовного багатства людини, її здатності сприймати життєві явища, висловлювати свої думки про них і давати їм оцінку. Тому метою шкільного курсу української мови повинно стати не тільки запам'ятовування учнями суми знань про мову, а й активне їх застосування в навчально-мовній і мовленнєвій діяльності.

Для навчання в старшій школі характерним є врахування вимог зовнішнього незалежного оцінювання якості україномовної освіти. Готуючись до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), старшокласник опановує мовні та мовленнєві знання, уміння, у результаті здійснюється процес пізнання нового, осмислення й закріплення засвоєного, удосконалення й систематизація набутого, вироблення досвіду практичного використання здобутих знань, умінь і навичок під час навчально-мовленнєвого спілкування, тобто розвивається мовна особистість учня, його комунікативна компетентність.

Окремі питання проблеми мовно-мовленнєвої підготовки старшокласників з української мови висвітлювали багато мовознавців, психологів, педагогів, лінгводидактів (Ф. Бацевич, О. Біляєв, К. Климова, А. Нікітіна, Н. Остапенко, М. Пентиліук, Л. Скуратівський та інші). **Мета** публікації – поставити проблему мовно-мовленнєвої підготовки старшокласників до ЗНО з української мови та визначити шляхи розв'язання зазначеної проблеми.

Мовно-мовленнєва компетентність учнів має базуватися на розумінні того, що основна функція мови – комунікативна, вона забезпечує мовленнєву діяльність її носіїв, впливає на їхній духовний розвиток і відбувається в процесі мовленнєвої діяльності [3, с. 9]. Процес навчання мови та розвитку мовлення природно пов'язаний з людиною, у мові (мовленні) відображаються людські почуття, думки, наміри, потреби, індивідуальна поведінка. Тому після тривалого домінування періоду системно-структурного підходу до вивчення мови в

лінгвістиці знову набули актуальності проблеми мовної картини світу, зв'язку мовного та позамовного змісту, співвідношення мови та мислення, а також потреба розглядати мову в нерозривній єдності з її носіями.

Дослідження теоретичних засад напрацювання системи мовно-мовленнєвої підготовки старшокласників з української мови закономірно передбачає розгляд психологічних та педагогічних джерел. Психологічні особливості підготовки учнів старшої школи до ЗНО зумовляються індивідуально-віковими характеристиками. Юнацький вік настільки сприйнятливий для розвитку мислення, що дає змогу помірковано займатися самоосвітою, розширювати науковий світогляд. Важливу роль для покращання психологічних особливостей старшокласників відіграють різні методи, творчо-розвивальні технології, спрямовані на переживання ситуації успіху, стимулювання інтересу до предметного змісту та освітнього процесу. Розвиток мислення в навчальному процесі невіддільний від розвитку мовлення. Мовні та мовленнєві здібності – це індивідуально-психологічні можливості, які забезпечують успіх у навчально-пізнавальній діяльності та мовному спілкуванні, легкість в оволодінні знаннями, уміннями й навичками.

Важливо весь урок української мови будувати на тематично близькому для учнів дидактичному матеріалі, ураховуючи всю сукупність дидактичних цілей уроку, обираючи найдоцільніші комплексні завдання – різні за рівнем творчості і способами інтегрування видів діяльності. Для ефективного навчання бажано організувати різні види проектної діяльності старшокласників та активізувати здобуті результати дослідницької роботи на різних етапах уроку, що сприятиме формуванню суб'єктного досвіду на основі залучення учнів до цілевизначення, планування діяльності, висунення гіпотез, вибору й розв'язання завдань, рефлексії. Однією із передумов якісної роботи вчителя й продуктивного навчання учнів української мови є наявність підручників і навчально-методичних комплектів. Навчальні книги, розроблені для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови дають змогу школярам оволодівати різними способами навчальної діяльності мовно-мовленнєвого спрямування. Випускник школи повинен не тільки опановувати основні розділи мовознавства, а й активно використовувати мову як засіб спілкування й самовираження, вільно висловлювати власні думки, в усній і письмовій формі здійснювати мовленнєву діяльність.

Дослідження свідчить про відсутність у шкільній практиці україномовної освіти належної кореляції між теоретичними

знаннями і практичними мовленнєвими вміннями, що позначається на кількісних і якісних характеристиках мовлення учнів, породжує різного типу помилки. Це призводить до того, що у випускників школи недостатньо сформовані комунікативні вміння.

Відповідно до мети курсу української мови в старшій школі відбувається узагальнення вже відомих учням знань, тому доцільно експериментувати з формами проведення уроків, створювати атмосферу співробітництва, ділового спілкування. Головним у навчальному процесі стає переорієнтування з пасивних форм і методів навчання на активну творчу працю. Основною характеристикою активних методів навчання є врахування природи людського сприйняття, спрямування на розкриття особистого "Я" як учня, так і вчителя через їхню творчу взаємодію. Серед активних методів у старшій школі запитаними є: евристичне спостереження над мовними явищами, дослідницькі методи, моделювання комунікативних ситуацій, метод смислового бачення тексту, метод символічного бачення тексту, метод творчої самореалізації.

Дуже важливий напрям роботи в умовах сучасного навчання мови становить формування в старшокласників креативної мовленнєвої компетентності – здатності до творчого розв'язання мовленнєвого завдання, уміння діяти не за зразком, а оригінально, по-новому під час розв'язання комунікативно-ситуативних завдань. Технології, що використовуються в системі курсу української мови, повинні бути орієнтовані на те, щоб учень мав таку практику, яка допоможе йому краще оволодіти загальнонавчальними і спеціальними вміннями, навичками, необхідними для успішного засвоєння шкільної програми з української мови.

Основна мета мовної і мовленнєвої підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання – це забезпечення продуктивної реалізації мовно-комунікативних можливостей старшокласників у нових ситуаціях. Звичайно, на уроках української мови не можна повною мірою розв'язати проблему мовно-мовленнєвої підготовки учнів старших класів до ЗНО з навчального предмета, бо дидактичний процес підпорядковується складним освітнім завданням, які суттєво відрізняються від тих, що ставлять перед суб'єктом незалежного тестування з української мови. Та все ж таки навчання української мови в школі – це процес оволодіння мовними та мовленнєвими вміннями, знаннями і навичками на такому рівні, який доступний та зрозумілий учням. Тому необхідним є подальше теоретичне студіювання порушеної проблеми з метою

сукупного використання мовознавчих і психолого-педагогічних ідей у шкільній практиці підготовки учнів до ЗНО з української мови.

Використана література:

1. Данилова О. П. Мовленнєво-комунікативні вміння учнів на уроках мови // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – №15. – С.8-12.

2. Зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів. 2008 р.: Інформаційні матеріали / уклад. І. А. Лікарчук (наук. ред.) та ін. – К.: Інститут сучасного підручника, 2007. – 228 с.

3. Пентиліук М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови // Українська мова та література в школі. – 1999. – № 3. – С. 9-14.